

Új Nemzeti Színház épül. Megszületett a végső elhatározás: legkésőbb az év végéig bezárja kapuit az ország legrangosabb színházának épülete, hogy új, minden korábbinál méltóbb otthonot kapjon az a művészet, amit a Nemzeti — kulturális történetünk felbecsülhetetlen értékű kincse — mindig is képviselt. Az egykori Népszínház épülete felett, amely csak kényszerítő körülmények folytán lett székhelye a század elején a Nemzeti Színháznak, vitathatatlanul elszaladt az idő, az épület mint színház megöregedett, elavult. Ez a döntő érv, a többi csak ehhez járul. A metro építése, a főváros rohamosan növekedő közlekedése csak időszzerűvé tette azt, ami egyébként is szükségszerű volt: a Nemzeti Színház mai épületének lebontását.

A budapesti közvélemény érzékeny szeizmográf. Ahogyan annak idején sokáig témája volt a fővárosnak az, hogyan építsük újjá az Erzsébet-hídat, régi formájában, vagy korszerűen; milyen legyen a Vigadó, a Várpalota és a Várnegyed; ahogyan érvek és ellenérvek csatáját váltotta ki az, hol épüljön fel a nemzetközi vásár új negyede, úgy reagált azonnal a budapesti közvélemény a jelenlegi Nemzeti Színház lebontására, az új Nemzeti Színház építésére is.

Az ésszerűség, praktikum hívei, a főváros fejlesztésének alaposabb ismerői logikusnak, elkerülhetetlennek tekintik ezt a lépést, ami a főváros érdekében való, nem ellenkezik a művészet ápolásával, sőt a színházkultúra fejlesztésének új lehetőségeivel gyarapítja Budapestet. Ez az ésszerű állásfoglalás nem a színház köveinek álromantikáját tekinti elsődlegesnek, hanem a főváros és a kultúra mai, holnapi igényeinek célszerű szolgálát. Egyesek, akik a lebontást ellenzik, valami hamis, álromantikus köntösbe próbálják öltöztetni érveiket, s eközben szívesen elfeledkeznek arról, hogy amikor egy épületet védelmeznek, igazi érdekeink, a színházkultúra fejlődése elé gördítenek akadályokat. Mert a lényegét nem szabad elfelejteni: azt, hogy ha nem épülne metro, ha nem készültek volna tervek arra, hogy a Rákóczi út és a Nagykörút keresztezésénél kétszintű közlekedést építsenek ki, a Nemzeti Színház akkor is korszerűtlen volna, amin egy 60 millió forintos felújítási kísérlet sem segíthetne. (Ebben az összegben még nem is szerepel az a plusz, ami most abból származna, hogy a színház épületének alapjait a rossz talajviszonyok miatt meg kellene erősíteni; ez újabb tízmilliókat emésztene fel.) Tehát bármennyire nagyvonalúnak tűnne is a Nemzeti épületének megmentése, a valóságban szűklátókörűség, alapvető érdekek mellőzésére vallana.

Budapest szépségének, történelmi városképének megőrzése közös gondunk. Műemlékeink védelme szent kötelesség, s erre helyesen, évről évre nagy összegeket fordítunk. Mindennél ékezzelőbben beszél arról az a törekvés, hogy a Belvárost régi fényében hozzuk rendbe, hogy végső szakaszába jutott a Várpalota korhű restaurálása, hogy a következő években minden korábbinál többet költünk a Várnegyed teljes felépítésére. Ha azonban nem az igazán értékes műemlékek megővására van szó — mint akár a Nemzeti Színház épületénél, vagy a később, valószínűleg ugyancsak lebontásra kerülő Rókus-körház esetében, amelyet egyébként

senki sem védelmez komolyan a szanalástól, holott éppúgy Budapest legjellemzőbb házai közé tartozik, mint sok más — a történelmi városkép megőrzésének valami misztifikált óhaja értelmetlen és káros lehetne. Mert tetszik, nem tetszik, a város központjának forgalmát feltétlenül rendezniünk kell, hiszen egy kétféleliós főváros közlekedését meg kell oldanunk, még akkor is, ha ez bizonyos áldozatokkal jár. A történelmi városkép korszerűsítésének igénye nemcsak Budapesten jelentkezik. Ugyanilyen okokból vállalkoztak nagyméretű építkezésekre Londontól Moszkváig és Stockholmig, mert ez elkerülhetetlen a város egészséges vérkeringésének biztosításához. S ha a mi Nemzeti Színházunk lebontása ezért is szükséges, mégis, az új Nemzeti Színház felépítésének elsődleges oka, célja mégiscsak más; feltett, becsült színházi kultúránk továbbfejlesztése a mai kor igénye szerint. Az az óhaj, hogy legrangosabb színházunk névéhez, híréhez, művészetéhez méltó otthonhoz jusson. Hogy ez éppen ma került napirendre, csak abban játszanak szerepet — a gazdasági okszerűség logikájának megfelelően — városrendezési összefüggések.

A Nemzeti Színház körül kibontakozott közvélemény arra mutat, milyen fontos tényezője lehet Budapest építésének, továbbfejlesztésének a budapesti patriotizmus, a főváros szeretete. Éppen a népfőnt kongresszusát megelőző mostani számvetés mutatja a legvilágosabban, milyen érték ez a patriotizmus, hányfajta okos javaslat származik a pesti polgároktól, milyen nagyértékű munkákra — ha úgy tetszik, társadalmi munkákra — készek a budapestiek, ha a főváros érdekeiről van szó. De a tényekhez az is hozzátartozik, hogy ehhez a patriotizmushoz általában hiányzik az alapos tájékozottság, az összefüggések ismerete. Megkapó dolog, ahogyan berliniek, moszkvaiak, prágaiak és varsóiak pontosan tudják, mi hol épül náluk, miért és mikor. Nálunk ez valahogy hiányzik.

Van Budapestnek egy, a kormány által jóváhagyott városfejlesztési programja, ami a világ fővárosai között ritka értéknek számít és ebben a tervben szerepel a Nemzeti problémája is. Amikor a program elkészült, voltak erről anketok, tájékoztatók, de nem eléggé széles körben, alaposan, részletesen és nyíltan ahhoz, hogy legalább a terv lényeges pontjai valóban közismertté lettek volna. Ma a főváros vezetőinek tiszteletét érdemlő szándéka — szemben a gyakran felbukkant korábbi helytelen elképzelésekkel —, hogy Budapest egész fejlesztésének közvéleménye legyen és ezért sokat tesznek is. Az igazi közvélemény érdekében azonban a mainál is jóval szélesebb, Budapest minden sejtjébe elerő munkának kell folynia a tanácsok, a népfőnt, a sajtó teljes fegyverzetével. Ez az egyetlen mód, hogy elkerülhessük azt: meglepetésként érjen embereket, ami nem meglepetés, csupán régebben született tervek megvalósulása, mint a Nemzeti esetében is.

A Nemzeti Színház tehát költözik, s ez nem önmagában álló jelenség. Kialakultak olyan népgazdasági lehetőségek, amelyek — más városfejlesztési munkákkal együtt — megnyitották a kapukat Budapest egész színházi hálózatának korszerűsítésére. A fővárosi tanács vb ezért hagyta éppen most jóvá a programot színházak sorának felújítására, a József Attila Szín-

háztól a Madách Kamaráig, Nemzeti elhelyezésénél, építési terveinek kidolgozásánál is ez lehet az egyetlen ésszerű szempont, mert az új színház csak így válik méltó otthonává a Nemzetinek. Vitázzunk tehát arról, hol legyen, milyen legyen az új Nemzeti Színház. Ha így építünk, azzal tiszteljük a legjobban azokat a nagyszerű művészeket, Blaha

S ez helyes. Színházaink váljanak korszerűbbekké, a mai kor igényei és a technika lehetőségei szerint. Az új

Lujzától, Jászai Maritól Bajor Giziig és Somlay Artúrig, akik a Nemzetit naggyá tették, s a kultúra nemzeti múkincsévé varázsolták nem a színház köveit, hanem azt a művészetet, melyet a Nemzeti Színház mindig képviselt. A Nemzeti Színház mai művészei folytatásuk új otthonukban, jobb környezetben ezt a haladó, mély,

tartalmas művészetet, úgy követik a legméltóbban a nagyszerű hagyományokat. De emellett is jogos az a kívánság: hirdesse szép emlékű annak a színháznak a helyét is, ahol 90 éven át végezte nagyszerű kulturális misszióját a Népszínház és a Nemzeti Színház.

Kocsis Tamás